

KABELJAUW

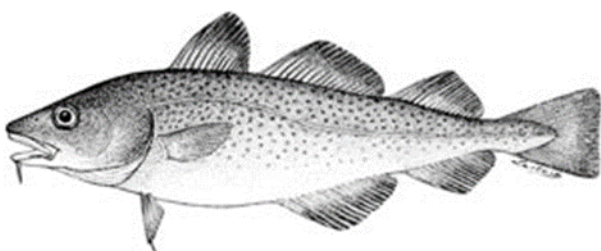
Factsheet

ALGEMEEN

De Atlantische kabeljauw (*Gadus morhua*) is een zoutwatervis die behoort tot de familie van de kabeljauwachtige (*Gadidae*). Andere kabeljauwen behorend tot het geslacht *Gadus* zijn de Pacifische kabeljauw (*Gadus macrocephalus*) en de Groenlandse kabeljauw (*Gadus ogac*). De Atlantische kabeljauw is het meest verspreid en komt voor in grote delen van de noordelijke Atlantische Oceaan. De verdeling van kabeljauw in de Noordzee is door de jaren heen verschoven naar het noorden. Een oorzaak die hiervoor wordt gegeven is onder andere klimatologische omstandigheden.

BIOLOGIE

Volwassen kabeljauw heeft een olijfgroene en bruin-geklepte rug, een witte buik en een lange kindraad. Een kabeljauw kan maximaal twee meter lang worden, maar de meest voorkomende lengte is ongeveer een meter. De oudste kabeljauw ooit gerapporteerd, was 25 jaar oud. De kabeljauw is een roofvis die zich voedt met vis (waaronder soms eigen nakomelingen) en ongewervelde bodemorganismen. Kabeljauw is benthopelagisch, wat betekent dat deze vis vooral in de buurt van de bodem leeft. Jonge kabeljauw heeft een voorkeur voor ondiep water (10-30 meter diep) met een omgeving waarin ze veel schuilplaatsen hebben, zoals rotsen en zeegras. Volwassen kabeljauw is te vinden in dieper en kouder water, waarbij ze overdag in scholen op zo'n 30-80 meter boven de bodem zwemmen en 's nachts verspreiden om naar voedsel te zoeken.

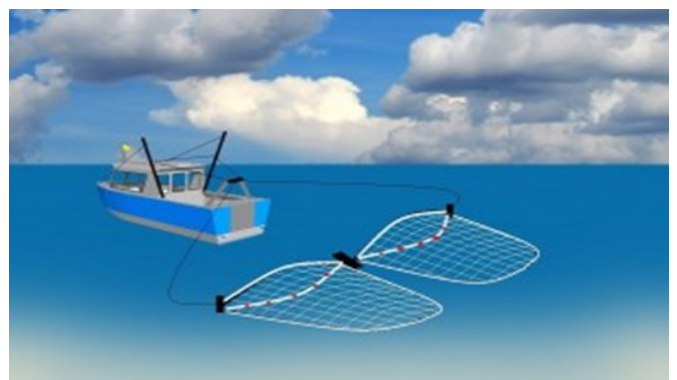

Tussen het tweede en zesde levensjaar wordt kabeljauw geslachtsrijp, waarbij de mannetjes vaak eerder geslachtsrijp zijn dan de vrouwtjes. De lengte bij geslachtsrijpheid ligt tussen de 31 en 74 cm. Kabeljauw is een migrerende vissoort. In de winter en het begin van de lente trekt kabeljauw vanuit de voedselgebieden naar de paaiplekken om te paaien. Deze paaigebieden liggen verspreid waardoor de afstanden die de kabeljauwen afleggen om te paaien, verschillen. Het belangrijkste paaigebied in de Noordzee is de Doggersbank (een ondiepte in de Noordzee, ten oosten van Noord-Engeland). De hoeveelheid eitjes varieert van 2,5 tot 9 miljoen. Oudere en grotere vrouwtjes hebben rotere eieren die ook bij lagere zoutgehaltes een neutraal drijfvermogen hebben. Dat kan essentieel zijn voor de overleving van de larven.

VISSERIJ EN BEHEER

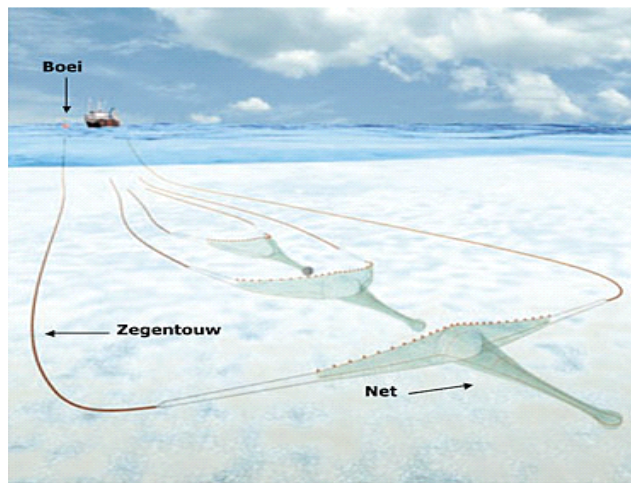
Visserij

De visserij op kabeljauw vindt het gehele jaar door plaats, echter in de winter en lente vindt de meeste visserij plaats. Al vanaf het begin dat mensen in de Europese wateren begonnen met vissen, wordt er kabeljauw gevangen. Tegenwoordig vangen vrijwel alle landen rondom de Noordzee kabeljauw. Dat kan via gerichte visserij, gemengde visserij of als bijvangst zijn. In de gemengde visserij wordt veelal naast kabeljauw ook wijting, schelvis, tong, schol en langoustine gevangen¹. Kabeljauw wordt op allerlei manieren gevangen in de Noordzee, echter zijn twinrig (afbeelding 2.1) en flyshoot (afbeelding 2.2) de technieken waarmee de meeste kabeljauw wordt gevangen. Twinrig is een vistechneek waar twee netten, aan elkaar gekoppeld door een klomp die, ook meteen voor verzwaring zorgt, achter een schip aan worden gesleept. De netten worden met scheerboorden (houten schotten) opgehouden.

Afbeelding 2.1: twinrig vistechneek. Bron: goedevisser.nl

Flyshoot is een vistechniek die zich kenmerkt door het vissen met lijnen, ook wel zegentouwen genoemd. Deze zegentouwen rollen over de bodem en veroorzaken lichte stofwolken. Hierdoor worden de vissen opgeschrikt. Sterke en grote vissen blijven voor de zegentouwen uitzwemmen en worden bij het binnenhalen samengedreven naar de netopening; de kleine, ondermaatse vis ontsnapt. Naast de beroepsvisserij vindt er ook sportvisserij op kabeljauw plaats. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van lijnvisserij.

Afbeelding 2.2: flyshoot vistechniek. Bron: www.flyshootvis.nl

Beheer

Het beheer van de kabeljauwvisserij in Europa vindt plaats via een managementplan. De visserij wordt gereguleerd door de Europese Unie, het Verenigd Koninkrijk (sinds de Brexit) en Noorwegen. Elk jaar wordt afgesproken wat de maximale toegestane hoeveelheid kabeljauw is die mag worden aangevoerd.

Het bepalen van de maximale hoeveelheid kabeljauw die jaarlijks gevangen mag worden, wordt gedaan aan de hand van het advies van de Internationale Raad voor de benutting van de zee (ICES). Dit is de raad voor visserijbiologen die jaarlijks bestandsschattingen maken. Hierbij wordt het principe van de Maximaal Duurzame Oogst (in Engels; Maximum Sustainable Yield (MSY) toegepast wat in de praktijk betekent dat alleen de zogenaamde rente weggevist mag worden.

Zij beoordelen bestanden aan de hand van bestandopnames via eigen onderzoeksschepen en aan de hand van schattingen van vangsten in de beroepsvisserij. Met deze beoordelingen maken ze elk jaar voor allerlei vissoorten een vangstadvis. De Europese Raad van ministers stelt samen met Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk aan de hand van dit advies, evenals de input hierop vanuit de visserij-industrie, de maximale vangsthoeveelheid vast, dat is de Totaal Toegestane Vangst, Engels: Total Allowable Catch (TAC).

Het bestand volwassen kabeljauw vertoonde tussen 1971 en 2006 een dalende trend. Sinds 1984 ligt het bestand onder de voorzorgsgrens van bijna 98 duizend ton en in de periodes 1990-1992 en 2000-2010 onder de limietgrens van bijna 70 duizend ton vis.

Dit laatste betekent dat er zo weinig volwassen kabeljauw in de Noordzee zwemt dat er een verhoogd risico is op een beperkte voortplanting. Na een historisch dieptepunt van circa 33 duizend ton in de jaren 2003-2006 is het kabeljauwbestand weer toegenomen. Na een piek in de bestandsgrootte van bijna 85 duizend ton in 2016 is deze in de jaren erna weer gedaald. Vanaf 2019 ligt het bestand met bijna 59 duizend ton weer behoorlijk ver onder de limietgrens en in 2022 is dat verder gedaald naar ruim 54 duizend ton. Gezien het bestand in 2022 nog steeds onder de limietgrens ligt, adviseert ICES een maximale vangst van 26 duizend ton in 2023. Met dit advies wordt verwacht dat het kabeljauwbestand in de Noordzee zich kan gaan herstellen en dat in 2024 het bestand weer boven de limietgrens ligt.

Aanlandplicht

Vanaf 2015 geldt voor Europa de aanlandplicht voor de pelagische (diepzee)visserij. En vanaf 2016 ook voor de demersale (bodem)visserij. De aanlandplicht is een wetgeving die ervoor zorgt dat het teruggooien van gequoteerde (soorten met een vangstbeperking) commerciële vissoorten verboden is. Vissers worden hiermee verplicht alle bijvangst aan te landen. Het doel hiervan is het tegengaan van verspilling en de visserij ertoe te bewegen selectiever te vissen. Hierdoor is er minder bijvangst. Voorheen werd jonge kabeljauw vaak over boord gooid.

Door het teruggooien van kabeljauw kan het deel dat blijft overleven in een later stadium weer worden gevangen, wanneer ze de juiste lengte hebben bereikt. In 2015 is er wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de overlevingskans van onder andere kabeljauw als deze teruggegooid zou worden. Er is vastgesteld dat 88 uur na de vangst kabeljauw een overlevingskans heeft van 66%. De kabeljauw die het niet overleeft, wordt opgegeten door zeevogels of zinkt naar de bodem waar het wordt afgebroken en weer in het voedselweb terecht komt.

Op de Nederlandse afslagen

Op de Nederlandse afslagen IJmuiden, Scheveningen, Urk en Lauwersoog is in 2023³ totaal 439 ton kabeljauw met een omzet van 1,7 miljoen euro aangeland. In 2022 was dit 413 ton met een omzetwaarde van 1,5 miljoen euro.

MARKTCIJFERS

Kabeljauw is een populaire vis voor de consumptie, het is de meest geconsumeerde vis in Europa. Kabeljauw wordt veelal vers aangevoerd en verwerkt tot verschillende producten, zoals verse filets of kant-en-klare gerechten. Ook wordt kabeljauw gedroogd en gezouten, dan heet het stokvis. Kabeljauw is een van de belangrijkste commerciële soorten in Noord-Europa en Noord-Amerika. Wildgevangen kabeljauw wordt het meest geconsumeerd.

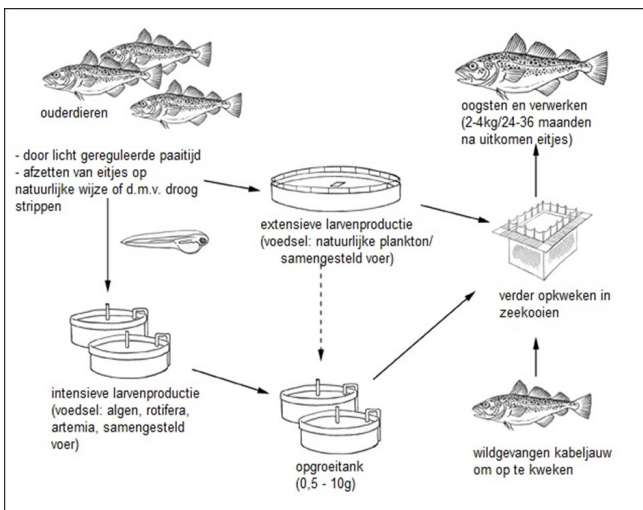
In Nederland stijgt kabeljauw in 2023 een plek en komt hiermee op nummer 3 als meest geconsumeerde vissoort zowel thuis als buitenshuis.

KWEEK

De kweek van kabeljauw kent een lange historie. In 1880 zijn in Noorwegen de eerste experimenten gestart. Deze kabeljauw werd uitgezet in zee om zo de populaties te vergroten. Dit gebeurde daarna ook in Amerika en Canada. In 1980 begon de kweek van kabeljauw zich ook commercieel te ontwikkelen. Echter, door de lage opbrengst zijn veel faciliteiten ook weer snel gesloten. In 2000 was er een nieuwe opleving in de kweek van kabeljauw. Dit kwam onder andere door verbeterde productietechnologie. Nu vindt de kweek voornamelijk in Noorwegen maar ook in Canada, Amerika, Engeland en IJsland plaats.

De eerste fase van de kweek van kabeljauw is voornamelijk binnen. Het uitkomen van de eieren en het opgroeien van de larven kan dan onder gecontroleerde omstandigheden worden gedaan. Het hoogste sterftecijfer is in deze periode.

De larven zijn na het verteren van de eierzak gelijk afhankelijk van levende voeding. Deze levende voeding wordt vaak ook binnen gekweekt. Als de kabeljauw groter is, wordt deze overgeplaatst in open kooien op zee (afbeelding 4).

Afbeelding 4: schema kweekproces kabeljauw. Bron: FAO

DUURZAAMHEID

Marine Stewardship Council (MSC) staat voor verantwoord gevangen vis. In 2009 is de eerste kabeljauwvisserij MSC-gecertificeerd. Het gaat hier om de Noorse Domstein Longline Partners kabeljauwvisserij. De Atlantische kabeljauw van deze visserij wordt alleen met lijnen en haken gevangen. Deze kabeljauw is vers en ingevroren verkrijgbaar in Europa en de VS. Inmiddels zijn er meer kabeljauwvisserijen MSC gecertificeerd, zoals kabeljauw uit de Barentszee, met name bevestigd door de Noorse en Russische vloot. Ook dragen een aantal Pacifische visserijen het MSC keurmerk, zoals de Alaska kabeljauwvisserij.

Het MSC-certificeringsprogramma en logo erkent en belooft verantwoorde visserijen. Het keurmerk garandeert dat de betreffende visserij wordt uitgevoerd op een goed beheerd en gezond bestand en dat de visserijtechniek weinig belastend is voor het milieu. Het MSC-keurmerk is onafhankelijk en wordt door een derde partij beoordeeld.

BRONNEN

1. Barz, K en Zimmermann, C. Visbestanden online. Thünen Instituut van de Baltische Zee Visserij.
2. Wageningen Universiteit (WUR), Centrum voor Visserijonderzoek.
3. Visserijnieuws, Jaaroverzichten 2023

Nederlands
Visbureau

Visafslagweg 1
2583 DM Den Haag
T: +31 (0)88 336 96 55
E: info@visbureau.nl
W: visbureau.nl